

**"Svjedočanstva iz prošlosti - upozorenje za sadašnjost:
poučavanje o holokaustu kroz usmenu povijest"**

**Predložak nastavnog plana
prema svjedočanstvu
Beograd i logor Banjica (Ljubomir Zečević)**

Autori: Zorana Matićević (Beograd, Treća beogradska gimnazija), Maja Keskinov (Beograd, Četrnaesta beogradska gimnazija), Jelena Aleksandrov (Gornji Milanovac, Gimnazija Takovski ustanak), Alen Borić (Sarajevo, Filozofski fakultet Sarajevo), Samer Fazlić (Gračanica, Mješovita srednja škola)

Tema: Mapiranje sjećanja Ljubomira Zečevića

Kontekst: Nakon što su Njemačke snage bombardovale Beograd 6. aprila 1941. godine, Ljubomir Zečević je odlučio da izađe iz svog improvizovanog skloništa. U svom iskazu govori o onome što je vidio u tom trenutku i u danima i sedmicama koji su uslijedili. Dvije sedmice nakon, u Karađorđevom parku, ugledao je gomilu leševa. Spominje sabirni logor kod autokomande. Godine 1943. Zečević je uhapšen i odveden u logor Banjica. U logoru je boravio u sobi, koja je bila namijenjena za logoraše koji će uskoro biti izvedeni pred streljanje. Također, u svom iskazu nabraja pojedince koji su ubijeni, a čijih se imena i likova, nakon toliko godina, jako dobro sjeća. U logoru i na Janjcima su vršene likvidacije uhapšenih. Zatvorenici si bili maltretirani, fizički zlostavljani, a poneke bi policija ispitivala radi saznanja o njihovom radu. Zečević spominje da su mlađi zatvorenici išli na političke edukacije i prevaspitavanja.

Aktivnosti/zadaci za učenike:

- Realizacija domaćeg zadatka kao pripremna aktivnost za uvodni čas - Gledanje videa – svedočenje Ljubomira Zečevića,
- Oluja ideja (Brainstorming); Prepoznavanje historijskih lokaliteta iz svjedočanstva,
- Formiranje grupa prema spomenutim lokalitetima: **1. Grupa A – Karađorđev park, 2. Grupa B – Topovske šupe, 3. Grupa C – Logor Banjica.**
- Podjela grupa na **Podgrupe**, od kojih će jedna imati zadatak da pripremi prezentaciju lokaliteta na licu mesta (on site) a druga će imati zadatak da predstavi lokaciju na zajedničkom TRIPLINE-u, pod nazivom „Mapa sećanja Ljubomira Zečevića”, odnosno uz pomoć online aplikacije:

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

A1 – Podgrupa za predstavljanje lokaliteta Karađorđev park, na licu mesta (on site) i **A2** – Podgrupa za predstavljanje lokaliteta na TRIPLINE-u „Mapa sećanja Ljubomira Zečevića.”

B1 – Podgrupa za predstavljanje lokaliteta Topovske šupe, na licu mesta (on site) i **B2** – Podgrupa za predstavljanje lokaliteta na TRIPLINE-u.

C1 – Podgrupa za predstavljanje lokaliteta Logor Banjica, na licu mesta (on site) i **C2** – Podgrupa za predstavljanje lokaliteta na TRIPLINE –u.

- Dogovor unutar grupe o svim pitanjima važnim za realizaciju zadatka; upoznavanje sa zadatkom, podela zadataka, uloga, vremenska dinamika, način rada, odnosi unutar grupe, struktura rada, rukovođenja radom grupe, načini i sredstva komunikacije unutar grupe, s drugim grupama i s nastavnikom. Svaka grupa treba da odabere Rukovodioca grupe, Glasnogovornike za izlaganje narativa na lokaciji, Evaluatore – za pripremu evaluativnih pitanja vezanih za lokaciju i edukativni sadržaj, Rukovodioca Tima za realizaciju Tripline-a i saradnju sa drugim grupama i sl.
- Grupni rad - Priprema edukativnog sadržaja za predstavljanje 3 lokacije na licu mesta (prikupljanje i obrada podataka, istraživački rad) – narativni materijal koji će biti smernica i okvir za vršnjačke edukatore, a koji će predstaviti na lokaciji.
- Grupni rad - Priprema evaluativnih pitanja vezanih za lokaciju a koji će biti sastavni deo zajedničke evaluacije.
- Grupni rad - Kreiranje TRIPLINE-a. Ovo podrazumeva niz aktivnosti; Instaliranje aplikacije TRIPLINE, pokretanje Tripline-a pod nazivom „Mapa sećanja Ljubomira Zečevića”, prikupljanje video zapisa, fotografija, klipova, sajtova, intervjua prolaznika, anketa ili sl. sa lica mesta, odabir elemenata i dizajniranje predstavljanja svoje lokacije na zajedničkom Timeline-u, uz dogovor s predstavnicima drugih grupa o konačnom izgledu Timeline-a.
- Učešće u ambijentalnoj (terenskoj) dvočasovnoj nastavi „Mapa sećanja Ljubomira Zečevića” koja podrazumeva obilazak sve 3 lokacije, uz predstavljanje edukativnog sadržaja na svakoj od lokacija od strane odabranih vršnjačkih edukatora, u svojstvu posetioca ili u svojstvu edukatora.
- Predstavljanje proizvoda TRIPLINE-a „Mapa sećanja Ljubomira Zečevića” na završnom času.
- Evaluacija znanja putem postavljanja i odgovaranja na pripremljena pitanja od strane svake grupe ponaosob.
- Evaluacija i refleksija putem učestvovanja u diskusiji (na temu – sadržaja, metoda, samovrednovanja vlastitog učinka).
- Analiza.
- Učestvovanje u oluji ideja (Brainstorming) - „Četvrta lokacija po mom mišljenju bi bila.....”

Aktivnosti/zadaci za nastavnike:

- Postavljanje domaćeg zadatka učenicima na prethodnom času, pre Uvodnog časa, da odgledaju video zapis „Sećanje Ljubomira Zečevića”, deljenje linka, s napomenom da svedočenje treba da odgledaju pažljivo, ako treba i više puta jer će aktivnosti na sledećem času biti u vezi s ovim zadatkom.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

- Upoznavanje učenika s ciljevima i zadacima časa.
- Pokretanje oluje ideja (Brainstorming) „Koje su to lokacije sećanja Ljubomira Zečevića koje se spominju u ovom delu video zapisa?”
- Podela učenika u odeljenju na 3 grupe prema 3 lokacije koje su tokom oluje ideja (Brainstorming) prepoznali kao značajne.
- Upoznavanje učenika sa zadacima: 1. Kreiranje narativnog edukativnog sadržaja u vezi sa lokacijom, za predstavljanje na licu mesta i u aplikaciji TRIPLINE. 2. Vršnjačka edukacija na lokaciji, tj. predstavljanje tog sadržaja na lokaciji tokom ambijentalne (terenske) nastave. 3. Kreiranje Edukativnog sadržaja vezanog na lokaciji kao integralni deo zajedničke aplikacije u TRIPLIN-u pod nazivom „Mapa sećanja Ljubomira Zečevića.” 4. Osmišljavanje pitanja u vezi s edukativnim sadržajem 5. Evaluacija i refleksija.
- Upoznavanje učenika s aplikacijom TRIPLINE: kako se registrovati, kako je preuzeti, pokrenuti, koristiti i sl.
- Pomaganje i nadzor grupnog rada, nadgledanje, praćenje, davanje smernica, sugestija, pružanje neophodne pomoći učenicima u grupnom radu na realizaciji zadataka, koordiniranje međugrupnog rada, komuniciranje, vrednovanje i sl.
- Organizacija i realizacija dvočasovne ambijentalne (terenske) nastave.
- Organizacija i realizacija Završnog časa; predstavlja proizvod TIMELINE „Mapa sećanja Ljubomira Zečevića’, rukovodi procesom evaluacijom znanja – pripremljenom od strane učenika, pokreće i vodi diskusiju kroz Q/A: Šta ste saznali? Šta ste sve naučili? Koje kompetencije ste razvili: digitalnu, timsku, selekcija podataka, sposobnost razdvajanja bitnog od nebitnog, estetsku, komunikacijsku, istraživačku itd? Šta ste mislili da znate a pokazalo se da nije tačno? Šta vas je iznenadilo, zapanjilo? Šta je na vas ostavilo najveći utisak? Kako se osećate? Šta vas je obradovalo? Šta vas je naljutilo? Šta vas je potreslo? Koje emocije su u pitanju? Kakav stav imate o onome što smo radili u prethodna dva časa? Da li se nešto promenilo u načinu na koji razmišljate? Da li se promenio vaš stav u vezi nečega što je povezano s ovom temom? Da li imate neka lična iskustva u vezi s ovim? Da li ste raspoloženi da ih podelite s nama? Koja je pouka svega ovoga? Koja je poruka? Šta možemo da zaključimo?
- Podseća učenike na cilj časa, na osnovu njihovih odgovora izvlači rezime časa, neki zajednički zaključak i dodaje još jednu dilemu za oluju ideja (Brainstorming) - „Četvrta lokacija po mom mišljenju bi bila.....”, odabira par brzih odgovora i ostavlja pitanje otvoreno jer lokacija ima mnogo.

Ciljevi:

- Usvajanje znanja o uzrocima i posledicama Holokausta.
- Osposobljavanje učenika da u radu sa usmenim svedočenjima razvijaju kritičko mišljenje i spoznaju verodostojnosti svedočenja.
- Kod učenika razviti toleranciju i razumevanje značaja poštovanja ljudskih prava.
- Razviti kod učenika osećaj za negovanje kulture sećanja na žrtve Holokausta.
- Osposobiti učenike da rade u timu i osnažiti vršnjačku edukaciju.
- Unaprediti učeničke digitalne kompetencije - primena novih digitalnih alata.

Ishodi učenja (Učenik će):

Znanja:

- Objasniti pojam Holokaust.
- Definisati pojam logora i da opisati stanje u logorima.
- Prepoznati oblike diskriminacije i vidove ispoljavanja diskriminatornog postupanja / po političkoj, verskoj i bilo kojoj drugoj osnovi.
- Steći uvid u primenu usmenog svedočenja kao istorijskog izvora.
- Uvidjeti prednosti i nedostatke usmenog svedočenja.
- Proceniti saznavnu vrednost usmene istorije i vjerodostojnost usmenih svjedočanstava.
- Komparativnom analizom istorijskog trenutka o kom je u svedočenju reč i savremene historije, identifikovati uzročno-posledične veze između istorijskih događaja.
- Razumeti važnost poštivanja ljudskih prava.

Vještine koje će učenik razviti:

- Vještine javnog nastupa.
- Obrade, tumačenja, reinterpetiranje sadržaja.
- Veština timskog rada.
- Veština pronalaženja i odabira informacija, referentnih izvora.
- Veština orijentacije u vremenu i prostoru.
- Veština vršnjačke edukacije.
- Digitalne veštine - rada u aplikaciji Timeline.

Vrijednosti koje bi učenik mogao razviti:

- Prihvatanje antiratnog opredeljenja.
- Razumevanje značaja poštovanja svih ljudskih prava.
- Preuzimanje dela vlastite odgovornosti za stvaranje i negovanje kulture sjećanja.
- Razvijanje empatije i suosjećanja spram drugog i drugačijeg.

Materijal i potrebna oprema: Udžbenik, PowerPoint prezentacija, video, fotografije, karte, Internet, PC ili mobilni telefon, Aplikacija Tripline.

Trajanje: Dva školska sata

Tijek nastavnog sata

UVODNI DIO SATA (10 minuta)

Nakon što nastavnik pozdravi učenike, prisutnima objašnjava da će na novom satu obrađivati jedno pitanje vezano za Drugi svjetski rat na prostoru Jugoslavije. Da bi uveo učenike u sat nastavnik će postaviti nekoliko pitanja o logorima, kako bi provjerio njihovo prethodno znanje te otklonio eventualne nedoumice. Prvo pitanje koje se učenicima postavlja glasi „Da li znaju šta je to koncentracioni logor?“ Očekivani odgovor ili odgovori bi trebali biti u pravcu pojašnjenja da su koncentracioni logori vrsta zatvora gdje borave zatvorenici određenih političkih ili etničkih grupa,

a koji se smatraju protivnicima režima. Naredno pitanje glasi „u kojem periodu su organizovani koncentracijski logori za ljude?“ Očekivani odgovor učenika je da su se koncentracijski logori otvarali u vrijeme Drugog svjetskog rata. „Koje koncentracijske logore poznaju?“ je naredno pitanje nastavnika, a odgovori su koncentracijski logor Auschwitz, koncentracijski logor Dachau, koncentracijski logor Jasenovac itd. Nastavnik će nastojati dati objašnjenje da su logori u vrijeme Drugog svjetskog rata postojali u njihovoj neposrednoj blizini, kako bi se kod učenika stvorio osjećaj da to nije daleko od njih te da bi osjetili empatiju spram žrtava. Kao primjer se može uzeti grad Beograd, koji je unutar grada imao nekoliko organizovanih logora. Naredna pitanja nastavnika su „Koji su to historijski lokaliteti iz njihove okoline, a da su vezani za Drugi svjetski rat?“ i „Na šta vas asocira riječ Banjica?“. Nakon uvodnih pitanja nastavnik upoznaje učenike sa daljnim aktivnostima i obavezama na času. Učenici će biti podijeljeni u tri grupe, a potom će po svojim zadacima izaći na teren.

SREDIŠNJI DIO SATA (30 minuta)

Prije nego što se pusti video, nastavnik će učenicima objasniti da je to video svjedočenja jednog preživjelog logoraša po imenu Ljubomir Zečević. Objasniti će da je u trenutku bombardovanja Beograda 6. aprila 1941. godine Zečević imao svega 16 godina, odnosno da nije bio puno stariji od njih na početku Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji. To je važno napomenuti da bi učenike približili dešavanjima i patnjama koju civilno društvo proživljava u ratnim okolnostima te da bi shvatili da je to u jednom trenutku bio neko njihovih godina. Također, nastavnik napominje učenicima da prate koje se lokacije spominju u svjedočanstvu.

Nakon pregledanog videa sa učenicima se kratko analizira svjedočanstvo Ljubomira Zečevića, a nakon toga se postavlja pitanje „Koji su lokaliteti spomenuti u prikazanom videu?“. Očekivani odgovori učenika su Karađorđev park, potom Topovske šupe i posljedni Logor Banjica. Ovim redoslijedom učenici će se podijeliti u tri grupe, gdje će svaka od grupa posjetiti lokaciju za koju je zadužena. Zadaci grupa su da istraže svoj lokalitet, fotografišu, da utvrde podatke vezane za navedenu lokaciju, da se pripreme pitanja kako bi se obavio intervju sa prolaznicima i kako bi se napravila komparativna analiza sa izvorima, te da se uradi pripremna obrada sakupljenih podataka za virtuelnu šetnju. Dakle, unutar samih grupa svaki pojedinac ima zadatak. Neko će da bude predstavnik i da koordinira sa članovima svoje grupe, drugi će da fotografišu, treći obavljaju intervju, dok četvrti pripremaju podatke za obradu u aplikaciji TRIPELINE. Također, nastavnik koristi priliku da objasni učenicima šta je to aplikacija TRIPELINE i na koji način se koristi. Ukoliko ostane dovoljno vremena učenici mogu početi sa online pretraživanjima, kako bi sakupili dovoljan broj podataka koji će im koristiti na terenu.

ZAVRŠNI DIO SATA (5 minuta)

Završni dio sata će se iskoristiti za dogovor sa grupama o daljnim aktivnostima, mjestu i vremenu ambijentalnog časa.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Drugi čas

Tijek nastavnog sata

UVODNI DIO SATA (5 minuta)

Nakon što pozdravimo učenike, skupa s njima, podsjetit ćemo se svega što smo radili na temu sjećanja Ljubomira Zečevića, te ćemo se prisjetiti ključnih dijelova njegovog svjedočanstva.

GLAVNI DIO SATA (35 minuta)

Učenici će u svojim grupama izlagati. Prvo kreće grupa koja je imala zadatak da obradi Karadžorđev park, potom grupa Topovske šupe i posljednja grupa koja je imala za zadatak da istraži logor Banjica. Njihova izlaganja su vremenski ograničena od 8 do 10 minuta. Taj vremenski okvir nastoje iskoristiti da u aplikaciji TRIPELINE i uz usmeno izlaganje, predstave ono što su istražili na terenu. Ono na što će se osvrnuti u svom izlaganju su doživljeno iskustvo, potom set pitanja i odgovora kojima se nastoji obrazložiti šta su to naučili, saznali i otkrili te koja su znanja i vještine usvojili, proširili i unaprijedili. Također, kroz razgovor nastavnik će se sa učenicima dotaknuti njihovih stavova vezanih za koncentracione logore i ljudska prava. Učenici će biti pozvani ukoliko poznaju neko drugo lično svjedočenje iz bliže okoline da nam ispričaju. Dalje, učenici će obrazložiti ideje do kojih su došli, šta nam mogu reći o stanju u kojima su zatekli lokalitete te će nastavnik ispitati da li ih to podstiče na akciju da se nešto promijeni.

ZAVRŠNI DIO SATA (5 minuta)

U završnom dijelu časa sa učenicima će se dati evaluacija i zajednički zaključak. Također, pokrenut će se pitanje da li su možda učenici saznali za neko novo važno mjesto koje zaslužuje da bude na njihovoj mapi.

Izvori

1. Badnjević Ešref, Koncentracioni logori: dokumenti ustaškog terora, Jasenovac, 1986.
2. Drča Dušan, Specijalna policija, Banjica, Jajinci, Svjetlost, Sarajevo, 1947.
3. Garde Paul, Život i smrt Jugoslavije, Ceres, Zagreb, 1996.
4. Matković Hrvoje, Povijest Jugoslavije: (1918-1991): hrvatski pogled, Naklada Pavičić, Zagreb, 1998.
5. Matković Hrvoje, Povijest Nezavisne Države Hrvatske, Naklada Pavičić, Zagreb, 2002.
6. Petranović Branko, Istorija Jugoslavije: 1918-1978, Nolit, Beograd, 1980.
7. Udžbenik koji učenici koriste u nastavi

Web izvori:

1. Svjedočenje Ljubomira Zečevića <https://youtu.be/vLilxWCaBi4>
2. Republike Srbije <https://arhivsrbijske.rs/>

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Drugi čas

Tijek nastavnog sata

UVODNI DIO SATA (5 minuta)

Nakon što pozdravimo učenike, skupa s njima, podsjetit ćemo se svega što smo radili na temu sjećanja Ljubomira Zečevića, te ćemo se prisjetiti ključnih dijelova njegovog svjedočanstva.

GLAVNI DIO SATA (35 minuta)

Učenici će u svojim grupama izlagati. Prvo kreće grupa koja je imala zadatak da obradi Karadžorđev park, potom grupa Topovske šupe i posljednja grupa koja je imala za zadatak da istraži logor Banjica. Njihova izlaganja su vremenski ograničena od 8 do 10 minuta. Taj vremenski okvir nastoje iskoristiti da u aplikaciji TRIPELINE i uz usmeno izlaganje, predstave ono što su istražili na terenu. Ono na što će se osvrnuti u svom izlaganju su doživljeno iskustvo, potom set pitanja i odgovora kojima se nastoji obrazložiti šta su to naučili, saznali i otkrili te koja su znanja i vještine usvojili, proširili i unaprijedili. Također, kroz razgovor nastavnik će se sa učenicima dotaknuti njihovih stavova vezanih za koncentracione logore i ljudska prava. Učenici će biti pozvani ukoliko poznaju neko drugo lično svjedočenje iz bliže okoline da nam ispričaju. Dalje, učenici će obrazložiti ideje do kojih su došli, šta nam mogu reći o stanju u kojima su zatekli lokalitete te će nastavnik ispitati da li ih to podstiče na akciju da se nešto promijeni.

ZAVRŠNI DIO SATA (5 minuta)

U završnom dijelu časa sa učenicima će se dati evaluacija i zajednički zaključak. Također, pokrenut će se pitanje da li su možda učenici saznali za neko novo važno mjesto koje zaslužuje da bude na njihovoj mapi.

Izvori

1. Badnjević Ešref, Koncentracioni logori: dokumenti ustaškog terora, Jasenovac, 1986.
2. Drča Dušan, Specijalna policija, Banjica, Jajinci, Svjetlost, Sarajevo, 1947.
3. Garde Paul, Život i smrt Jugoslavije, Ceres, Zagreb, 1996.
4. Matković Hrvoje, Povijest Jugoslavije: (1918-1991): hrvatski pogled, Naklada Pavičić, Zagreb, 1998.
5. Matković Hrvoje, Povijest Nezavisne Države Hrvatske, Naklada Pavičić, Zagreb, 2002.
6. Petranović Branko, Istorija Jugoslavije: 1918-1978, Nolit, Beograd, 1980.
7. Udžbenik koji učenici koriste u nastavi

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Web izvori:

1. Svedočenje Ljubomira Zečevića <https://youtu.be/vLilxWCaBi4>
2. Republike Srbije <https://arhivsrbiye.rs/>
3. Arhiv Grada Beograda <https://www.arhiv-beograda.org/rs/>
4. Muzej logora Banjica <http://www.mgb.org.rs/posetite/muzej-banjickog-logora>
5. Holokaust <https://www.holokaust.arhiv-beograda.org/logor-sajmiste/>
6. Jevrejska opština Beograd <https://jobeograd.org/>
7. Topovske šupe <http://holocaust.rs/logor-topovske-supe/>
8. Muzej Jugoslavije <http://www.muzej-jugoslavije.org/istrazi/>

Ideje za domaću zadaću:

Zadati učenicima da napišu esej u kojem će pokušati da se sjete eventualnih sličnih događaja iz bliže prošlosti te da daju svoje mišljenje na pitanje da li smo naučili "lekcije" iz prošlosti.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

